

ILARI TYRNI IN MEMORIAM

Esko Vuorela
Professori emeritus
Turun yliopisto

Tampereen yliopiston kansantaloustieteen professori (emeritus) Ilari Tyrni kuoli 24.4.2010. Hän oli syntynyt Helsingissä 12.3.1934.

Ilari oli hyvä ystäväni yli 40 vuoden ajan, minkä lisäksi hän ehti toimia opettajanani, esimiehenäni ja lopulta kolleganani. En voi enkä pahemmin edes yritä tässä välttää henkilökohtaisia painotuksia.

Sitä paitsi Ilarin mielestä tällaisia juttuja ei pitäisi kirjoittaa ollenkaan. Hyvin varmaan riittäisi se, mitä hän on antanut merkitä Professoriliiton julkaisemaan professorimatrikkeliin. Kohdassa Ilari Tyrnin *Tuotanto* on: ”Tutk tilasto- ja kansantaloustiet al.”. Eikä sitten muuta.

Ilari oli ns. pitkän linjan miehiä, eli hän valmistui ensin sosionomiksi Yhteiskunnallisen Korkeakoulun opetusjaostosta, ja ehti jopa toimia jonkin aikaa Lahdessa alan tehtävissä. Mieluinen tehtäväni olikin muistuttaa häntä sopivissa kohdin huonon peruskoulutuksen eli puuttuvan ylioppilastutkinnon tuottamista ongelmista. Niin tai näin, Ilari palasi usein muisteluissaan Franzeninkadun (YKK:n sijainpaikka Helsingissä) tunnelmiin, jotka ilmeisestikin olivat monella tapaa omaa luokkaansa. YKK

siirtyi 1960 Tampereelle ja Ilari valmistui seuraavana vuonna maisteriksi.

Opettajana ja tiedemiehenä Ilari korosti matematiikan keskeistä asemaa kansantaloustieteessä ja kansainvälistymisen tärkeyttä. Jälkimmäistä hän ryhtyi henkilökohtaisesti toteuttamaan 1962 siirtymällä jatko-opintoihin Englantiin. Täällä syntyi säästämisteoreettinen artikkeli ”*The effects of price changes on consumer saving*”, jota edelleen pidetään aiheellisesti yhtenä suomalaisen taloustieteen kansainvälistymisen merkkipaaluna. Artikkelin julkaisi arvostettu *Review of Economic Studies* vuonna 1964, ja se oli ensimmäinen tämätasoinen saavutus alallamme. Viisi vuotta myöhemmin P.J. Kalman palasi saman julkaisijan palstoilla pohtimaan Tyrnin homogeenisen säästämiskäytännön rajoituksia.

Ilari väitteli 1966 Tampereella. Kun lisensiaattitutkimus oli luonteeltaan komparatiivistaattinen, niin väitöskirjan mallin Ilari sitten dynamisoi. Väitöskirjan tarkoitus oli tutkia hintojen asetustyyppin vaikutusta suhdannevaihteluihin ja kasvuun, lopullisena metodina simulointi. Tämä oli siihen aikaan varsin harvi-

nainen lähestymistapa, joka sitten johtikin kummalliin vaikeuksiin. Englannissa Ilari oli ehtinyt siirtyä Cambridgen yliopistoon, jossa oli kehitetty uusi loistava Titan-niminen tietokone. Kone täytti kokonaisen huoneen ja omaisi perimätiedon mukaan peräti 128 K keskusmuistia. Simuloinnit onnistuivat hyvin, mutta jäivät pahasti kesken, kun Tyrnit siirtyivät takaisin Suomeen. Ilarilla oli kassallinen tulosteita, muttei mitään lopullista. Valtion tietokonekeskuksesta Algoleineen löytyi viimein apu tähän, ja tutkimuksen lukemattomat kuvat piirsi lopulta Maija-merkkinen plotteri. Maija oli Ilarin vaimo.

Ilarilla on identtinen kaksoisveli, Istervo. Ja tässä tapauksessa identtinen todella tarkoittaa identtistä, mistä on seurannut monenlaista kammellusta ja sekaannusta. Tulevana maisterinplanttuna satuin notkumaan Tampereen yliopiston ala-aulassa juuri ennen Ilarin väitöstilaisuuden alkamista, kun Ilari porhalsi paikalle tyylikkäästi pynttäytyneenä frakkiinsa. Kysyi vahtimestarin toimistosta, että missäs se Tyrnin väitöstilaisuus taas olikaan. Kului nelisen minuuttia, ja Ilari (eli Istervo) tuli arkipuvussaan paikalle ja tiedusteli, missäs se Tyrnin väitöstilaisuus taas olikaan. Vahtimestarin ilmeistä ei kannata raportoida sen tarkemmin.

Ilari nimitettiin Tampereen yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan professoriksi vuoden 1971 alusta lähtien. Kun muut kansantaloustieteen laitoksella pakenivat uuteen tal-hall. tiedekuntaan, niin Ilari halusi jäädä assistenttinsa kanssa vanhaan tiedekuntaansa.

Luonteensa mukaisesti Ilari otti myös kansainvälistymisen tosissaan ja siitä voi helposti erottaa neljä eri päävaihetta. Englannin jälkeen Ilari oli pidempiä aikoja Yhdysvalloissa (MIT yms.), vieraili useasti silloisessa Neuvostoliitossa ja oli pidempiä aikoja Japanissa.

Matkoillaan hän hankki uskomattoman laajan tuttava- ja ystäväpiirin, mistä oli sitten paljon hyötyä myös muille suomalaisille kansantaloustieteilijöille. Hän kannusti lukuisia jatko-opiskelijoita lähtemään ulkomaille ja pystyi myös hyvillä suhteillaan luomaan heille mahdollisimman hyvät olosuhteet. Kiitollisten ekonomistien joukko on laaja, yhtenä hyvänä esimerkkinä mainittakoon tämän arvostetun julkaisun päätoimittaja.

Pidempiä matkoja piti luonnollisesti täydentää lukemattomilla lyhyillä visiiteillä, ja lopulta maapallolle jäi varsin vähän maita, joissa Ilari ei ole käynyt. Ja kun tämäkään ei oikein riittänyt, asiaa piti täydentää vielä innokkaalla lomamatkailulla. Portugalin Tavirasta löytyi lopulta leppoisa lomapaikka, johon matka suuntautui vaimon kanssa useasti, omalla autolla tietysti.

Matematiikan korostaminen välineenä ei ollut aikoinaan mikään itsestäänselvyys, paitsi Ilarille.

Suhdannevaihtelut vallitsivat tietenkin tässäkin asiassa, mutta ei siitä nyt sen enempää.

Ilarin tinkimätön asenne sai kuitenkin jotkut aikalaiset näkemään painajaisunia ”hegemoniapyrkimyksistään tunnetusta Tampereen koulukunnasta”, joka ”edustaa tiukan yhtenäisyyden ja metodimonismin linjaa” (lainaukset ovat eräästä valtioneuvostolle osoitetusta kirjelmästä, aiheella ja kirjoittajalla ei ole tässä merkitystä). Mitään koulukuntaa ei tietenkään ole ollut olemassa.

Opettajana ja luennoitsijana Ilari oli aluksi tavattoman surkea. Jouduin hänen assistenttinaan istumaan hänen luennoillaan, koska siihen aikaan Tampereella oli tapana, että jokaisella professorilla oli luentoavustaja. Siihen, että avustaja joutui kuuntelemaan luennot, oli parikin hyvää syytä. Ensinnäkin avustajan oli

helpompi järjestää luentoan liittyvät harjoitukset, kun oli vähän perillä, mistä oli puhe. Ja toiseksi, professorin luennolla oli aina vähintään yksi kuulija.

Sittemmin Ilarin ura luennoitsijana oli hyvin nousujohteinen. Mm. yleinen kiinnostus Japanin talouselämää kohtaan teki hänestä hyvin halutun asiantuntijan ja luennoitsijan myös yliopiston ulkopuolella. Ja kun Ilari piti jäähyväisluentonsa, eivät kaikki halukkaat enää mahtuneet saliin. Ilari jäi eläkkeelle vuoden 1998 alussa.

Kaiken muun toiminnan ohella Ilarilta riitti tarmoa myös osallistua yhteiskunnallisiin rientoihin. Tämä herätti siinä määrin huomiota, että eräs suuri puolue pyysi häntä lopulta kansanedustajaehdokkaakseen. Oli kaikkien osapuolien kannalta onnellista, että Ilari ymmärsi kieltäytyä tehtävästä.

Ilari suhtautui tyyppillisellä perinpohjaisuudellaan haudankavasti myös liikuntaan. Pari kolme kertaa viikossa kuntokoulua ja muut päivät täydentävää liikuntaa hölkkää/hiihtoa kelistä riippuen. Koen pelkän ajatuksenkin liikunnasta kuvottavana, joten tiedustelin kerran Ilarilta, että koska sieltä kuntokoulusta oikein valmistuu, kun siellä pitää yhtenäen ravata. Ei kuulemma tarvitse, kun kerran huonommalkin peruskoulutuksella voi päästä professoriksi.

Meillä molemmilla oli aivan kammottava laulunääni, ja tapanamme olikin usein piristää iltatilaisuuksia huomattavan ihastuttavilla duetoillamme. Ohjelmistomme muodostui lähinnä perinteellisistä suomalaisista kansanlauluista. Ilari oli kerran vastaväittäjänä Vaasassa, ja kysyin jälkepäin väittelijältä, miten karonkka sujui. ”Alkuilta meni oikein mukavasti, mutta sitten”, väittelijä vastasi ja haki katseellaan

apua jostain kaukaa taivaalta, ”mutta sitten Tyrni aloitti laulamisen...”

Lukemattomat ovat ne aamuyön tunnit, joiden kuluessa olen Ilarin kanssa vaihtanut mielipiteitä. Tai oikeastaan en ole vaihtanut, koska varsin usein yksimielisyys ei ulottunut viskin merkkiä ja joitakin taloustieteen oleellisia kysymyksiä pidemmälle. Ja kun desibelit kohosivat riittävän korkealle, joutui Ilarin vaimo Maija taas kerran erotuomarin roolissa kömpimään sängystä ja komentamaan taloon hiljaisuuden. Mutta hauskaa meillä oli.

Ilari oli uskomaton jääräpää ja myös odottamattoman herkkä, kun ulkopuolisia ei ollut näkyvillä. Hän oli myös hyvin suurpiirteinen henkilö, varsinkin käsitellessään vähemmän kiinnostavia tutkimuspapereita sopivissa yhteyksissä. Ja toisaalta ällistyttävän pedanttinen joissakin pikkuasioissa. Aamuherkku Ilarin tapaan: otetaan tuuman paksuinen vaalean leivän siivu (tämä ei ole niin tarkkaa, millin heitto suuntaansa sallitaan), hiukan levitettä ja sitten terävällä veitsellä leikataan kinkunsiivu täsmälleen leivän muotoiseksi. Täsmälleen tarkoittaa täsmälleen.

Ilarin saunarituaalit olivat maankuulut, aiheesta saisi helposti oman oppikirjansa. Sauna oli hänelle pyhä paikka.

Viimeisinä vuosina herra Alzheimer kiristi otettaan Ilarista ja hän liukui hitaasti jonnekin pois. Näinä vuosina Maija näytti, mitä avioliitotolupaus käytännössä tarkoittaa. Uhrauksia karttamatta ja valittamatta hän hoiti Ilarin viimeiseen asti.

Ilarilla oli tapana sanoa, etten ole hänen paras ystävänsä, mutta kylläkin ainoa. Eipä siihen lisäämistä, enää. □